

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

De heerlijkheid komt

"Want wij weten, dat het ganse schepsel tezamen zucht"

Romeinen 8:22a

Plechting zijn de verklaringen in Rio de Janeiro ondertekend. Of de milieutoeslag is of mislukt, is onzeker. Dit is zeker: heel de schepping blijft zuchten. De oorzaak daarvan zit niet slechts in schoorstenen met giftige uitstoot, in uitlaatgassen van auto's, in verontreinigende afvalstortingen en lozingen, in de mens die de schepping exploiteert terwille van de consumptie.

U bent geneigd om aan God te denken. God zou niet goed geschapen hebben. God zou ervan de oorzaak zijn. Maar dat is niet waar. "En God zag al wat Hij gemaakt had, en ziet, het was zeer goed." Een tweede beschuldiging zou kunnen komen. God zou niet wel regeren. Hij voorkomt niet vulkaanuitbarstingen, aardbevingen, cyclonen, droogte, overstromingen, oorlogen, ziektes. Wilt u met uw Maker twisten? Wie is als Hij: wijs en rechtvaardig, de eeuwige God, de HEERE, de Schepper van de einden der aarde, Die noch moede noch mat wordt?

"Zo zij het aardrijk om uwentwil vervloekt". We moeten bij de wortel van de zaak beginnen, en dat is de zondeval van de mens in het paradijs, het God de rug toekeren, vrijwillig, moedwillig. Hem niet gehoorzaamend, de indringende waarschuwing in de wind geslagen. Toen is het zuchten begonnen; het zuchten van heel de schepping, van mensen, dieren, bomen en planten.

Als u op vakantie bent of gaat moet u daarop eens letten. U hoeft niet naar Afrika te gaan om daar te zien hoe mensen sterven van de honger, hoe

het vee versmacht van dorst, hoe planten verwelken en bomen afsterven.

't Is ook dicht bij huis te zien: de doornen en de distels die het goede zaad verstikken, het ene dier dat het andere opeet, een stervende boom, een loeiende koe bij hevig onweer. Uit heel de schepping kreunt een eenstemmige smartkreet en klacht voortdurend omhoog. En dat... om mijnentwil. Alles vervloekt, onder de vloek, onder het oordeel om mijnentwil. De gevolgen van mijn verlaten van mijn Schepper zijn er voor heel de schepping. Ik heb alles meegesleurd. Ik vergankelijk en sterfelijk geworden, maar door mij ook de onbezielde schepping. Om mijnentwil werd alles van onverderfelijk verderfelijk.

't Ware te wensen dat in onze vakantietijd dat "om mijnentwil" zo op ons afkomt dat we - misschien midden in het veld of in het bos - gaan wenen, wenen voor Gods aangezicht. 't Zou een gezegende vakantie worden. Want wie voor Gods aangezicht leert wenen, die ontvangt de vertroosting die er zijn in Christus Jezus.

Paulus weet, de kinderen Gods weten - de oren zijn er voor geopend geworden. Zij horen, zij beluisteren een zuchten van heel de schepping. Dit zuchten is niet slechts een zuchten onder, maar vooral een zuchten naar. Met opgestoken hoofd, reikhalzend ziet heel de schepping uit naar de herstelling; dat de vloek om onzentwil wordt weggenomen, dat er harmonie is, dat alles door de vrede bloeit.

Godverlaters of kerkverlaters zeggen: dit is een droom die nooit werkelijkheid zal worden. Laten we eten en drinken, want morgen sterven wij. Maar door het ongeloof is men doof en hoort men niet, en weet men niet. Die oren heeft om te horen, die hore.

En dezulke weet, weet van het zuchten van de schepping, van het reikhalzend uitzien naar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde.

"Wij weten, dat - zo zegt de apostel Paulus - het ganse schepsel tezamen zucht". Dat zuchten is niet een doodsnik. Het is ook niet een zuchten in wanhoop. O neen - het is als een vrouw die in barensnood is. De barensweeën kondigen aan de geboorte van het nieuwe leven. Barensweeën zijn geboorteweeën. Dus het zuchten van heel de schepping is als geboorteweeën. Het kondigt aan een nieuwe heerlijke geboorte. Het is daarvan profetie.

Paulus hoort in het zuchten van de schepping een profetische klank. Het zegt hem: de volkomen verlossing zal komen. 't Is voor hem onwrikbaar vast.

Hij had gesproken over de verlossing, de heerlijkheid voor de kinderen Gods. De zekerheid daarvan ontleende hij aan de verheerlijking van Christus. De verheerlijking van Christus is de waarborg ervan. Die zekerheid hoort Paulus nu ook in het zuchten van heel de schepping. Dat zuchten is voor hem ook een bewijs dat de heerlijkheid komen zal. 't Blijft niet zoals het is. Elke dag weer hoort hij in het zuchten van het schepsel de geboorteweeën van het nieuwe dat komen gaat.

Dat nieuwe wordt toch de begeerte van al Gods kinderen. Wie zo het zuchten van heel de schepping hoort, verblijdt zich zeer.

Hoort u niet? Bent u nog doof? Dan wacht u geen heerlijkheid, maar eeuwige verschrikking, eeuwig zuchten, zuchten onder de vloek en de toorn van God. Daar kan en wil de Heere u nog van verlossen. Om u uitzicht te geven op de heerlijkheid die komt.

Het zuchten van de schepping zegt: die heerlijkheid komt. Zonder enige twijfel!

ds. v.Z.

Van de administratie

In de afgelopen periode, die ditmaal - in verband met onze vakantie - 4 weken bedroeg, ontvingen we opgeven van 7 nieuwe abonnees en f 292,50 aan giften. Hartelijk dank.

Houdt u er rekening mee dat het volgende nummer van ons pas over 3 weken verschijnt, dus D.V. 30 juli.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van de redactie

Dit nummer bevat weer de gebruikelijke rubrieken. Door omstandigheden is de toespraak van ds. L.W. van der Meij, gehouden op de laatste ontmoetingsdag, in dit nummer geplaatst. Ook is een verslag opgenomen van het afscheid van ouderling A. van Rossem, die gedurende bijna 19 jaren de gemeente van Ameide heeft mogen dienen als lerend ouderling naar art. 3 K.O.

Het volgende nummer zal D.V. 30 juli uitkomen.

AvH.

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk
verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter, Ds. A. van Heteren en Ds. D. Slagboom.

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Copie voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" opzenden naar: Ds. A. van Heteren, Bruijgomstraat 2, 4251 EP Werkendam. Telefoon 01835-1113.

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720-74202, postrek. 70.43.50 t.n.v. de administrateur van "Bewaar het Pand" te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar.
Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Nederlandse Geloofsbelijdenis

39.

Artikel 26: de achtergrond

We zijn nog niet klaar met de belijdenis van Christus. Het moet wel opvallen hoe bijzonder de Nederlandse Geloofsbelijdenis van Hem spreekt. Zijn geheel enige betekenis voor de Kerk des Heeren komt hier wel zeldzaam uit. Vanaf artikel 17 is er al van Hem gewaagd: Zijn vleeswording, Zijn Persoon, Zijn werk, Zijn weldaden, Zijn betekenis in Oud- en Nieuw Verbond... Nu komt er nog één artikel bij van Hem. Het getal tien wordt precies vol, van 17 tot en met 26.

Dit laatste artikel gaat over de voorpraak van Christus. Het wordt hier zo aangeduid: "om de enige voorbedding van Christus".

De vraag kan opkomen, waarom er hier apart over de voorbedding gesproken wordt. Eigenlijk gaat het hier over het hogepriesterlijk werk van Christus in de hemel. Het was dan niet ondenkbaar geweest, dat daar al eerder iets van gezegd zou zijn bij artikel 21 over de voldoening van Christus als de enige Hogepriester. Daar ging het toch immers over Zijn priesterlijke offerande aan het kruishout van Golgotha en dat daarin alleen de grond van de zaligheid ligt voor het ware geloof. Hoe rijk kwam de geheel enige betekenis daarvan uit. Ieder die oog heeft voor het priesterlijk werk van Christus zal het verstaan dat het bij de voorbede van Christus om een zaak gaat die er ten nauwste aan verbonden is. Die voorbede is er toch om het offer. Het zou zo niet vreemd geweest zijn als in één artikel beide beleden zouden zijn. En nu: hoe 'n lang en indringend artikel wordt aan de voorbedding van Christus besteed! We kunnen echter wel zeggen, dat het goed is dat we hier apart stilstaan bij Christus' voorbede. Er was een duidelijke achtergrond in de tijd van de reformatie, waarom er zo breed en diep aandacht gegeven is aan Christus als de enige Voorbidder. We hopen allereerst dáár op te letten. Tegelijk zal het openbaar komen, dat het niet gaat om een zaak die alleen in de tijd van de reformatie waarde had. Het gaat hier om een wezenlijk stuk voor de Kerk des Heeren, dat al te vaak voorbijgezien wordt. Waar het leven is door de Heilige Geest, moet de waarde van de enige voorbede van Christus toch wel gezocht worden!

Dit gebruik....

We moeten dit gedeelte lezen in het licht van de praktijk, zoals die in de Roomse Kerk in de tijd rond de reformatie gevonden werd. We bedoelen dan de praktijk van de verering, de aanroeping der (gestorven) heiligen. Luther en Calvijn hebben die praktijk volop gekend. Zij hebben er voordat hun ogen geopend werden voor de waarheid van vrije genade, zelf aan meegedaan.

Van Luther wordt het verhaal verteld dat hij in zijn studietijd overvallen werd door een hevig onweer, dat door God gebruikt is tot een keer in zijn leven. De bliksem sloeg vlakbij bij hem in. Hij moet toen uitgeroepen hebben: "Help, lieve St. Anna, ik moet monnik worden".

Calvijn werd al jong door zijn moeder meegenomen naar de heilige plaatsen. Hij spreekt er later over in zijn werk "Tractaat over de Reliquien". Zo kuste hij als jongen de overblijfselen van het lichaam van de heilige Anna.

Het valt op, dat artikel 26 alleen maar in het kort ingaat op de roomse leer en praktijk. Slechts een enkele uitdrukking en één zin herinneren eraan. Daarbij staat echter de Roomse praktijk, zoals die onder het kerkvolk gevonden werd, voorop. Die heeft Guido de Brès toch wel het meest voor ogen gehad. Hij heeft het doorvoeld hoe erg of het was, dat de heiligenaanbidding zo beheersend was geworden. Hoe Christus daarin miskend werd en hoe verderfelijke of het was voor eigen leven. Het ging niet om de waardering van hen, die naar Gods Woord in Christus als heiligen gestorven zijn, maar om een cultus tot oneer en verachting van de enige Hogepriester. Heel die praktijk was - en is! - doordrongen van de gedachte, dat de gestorven heiligen iets te betekenen hebben in de toenadering tot God, voor de zaligheid van hen, die hen hier beneden aanbidden. Het is een afwijzing van Gods genade.

Zo wordt hier in de éne zin, waarop we doelen, het woord "gebruik" gelezen: "Zo is dan alleen door een mistrouwen dit gebruik ingevoerd, dat men de heiligen onteert, inplaats van die te eren, doende hetgeen zij nooit gedaan noch begeerd hebben, maar hebben het volstandiglijk en volgens hun heilige plicht verworpen, als

blijkt uit hun Schriften". We zullen deze zin moeten lezen in verband met wat er in het voorgaande staat van het "zoeken van een ander naar ons goed-dunken".

Zo spreekt in dit artikel de achtergrond van de praktijk van het kerkvolk in de Roomse Kerk, die ten diepste gepeild wordt als het miskennen van de enige Hoge priester en Zijn werk.

De Roomse ontkenning

De Roomse Kerk ontkent niet te leren, dat de heiligen vereerd moeten worden, ook niet dat de heiligen een plaats hebben in de toegang tot God enz., maar wel dat deze leer tot miskenning is van het werk en de verdienste van Christus, miskenning van Zijn Persoon. Ten onrechte zou in de belijdenis der reformatie de aanbidding der gestorven heiligen in dat licht gezien zijn. Volgens Rome doet de "intreding der heiligen" in de hemel niets af aan de grootheid en heerlijkheid van Christus. Integendeel deze wil juist Zijn Majesteit in de hemel benadrukken. De gestorven heiligen doen daarboven niets anders dan tussenkomen terwille van de zwakke gelovigen hier op aarde. Zo maakt de Roomse Kerk onderscheid tussen het "middelaarschap van verzoening", dat alleen Christus toekomt en het "middelaarschap van tussentreding of tussenkomst", dat door die heiligen wordt bediend. De aanbidding der heiligen gebeurt ook volgens Rome niet in de volstrekte zin. Daar zegt men zelfs een grondige afkeer van te hebben. Er is onderscheid tussen "aanbidding" en "verering". Aanbidding komt alleen God toe. Verering alleen de heiligen. Die heiligen hebben hun taak in het éne lichaam van Christus, dat de kerk hier beneden en die in de hemel omvat. Zo hebben de gestorven heiligen vanwege hun bovennatuurlijke hoedanigheden en verdiensten ieder hun eigen taak nog in de hemel. Zij kunnen telkens de bidder hier beneden in een bepaald opzicht tegemoet komen in hun nadering daarboven. U begrijpt wel dat in dit opzicht Maria vooropstaat. Haar komt de hoogste verering toe als de moeder Gods. Wie langs de ladder van Maria in het gebed tot haar opklimt naar de hemel, wordt door haar tot Christus geleid. Zo is het volgens de Roomse Kerk geheel ten onrechte dat hier sprake zou zijn van afgoderij van de heiligen en miskenning van de enige plaats van Christus.

U bemerkt het wel dat Rome fel ontkent, wat in de tijd der reformatie gesteld werd door Luther en Calvijn. We kunnen erbij zeggen: wat de eenvoudige kinderen Gods in die tijd en daarna van de roomse cultus hebben doorvoeld. Ondertussen is het gebleken hoe Rome zélf gesproken heeft op het concilie van Trente. Daar werd alle bisschoppen opgedragen om in deze zaak vast te houden aan het gebruik van de kerk. Zij moesten leren "dat de heiligen, die tezamen met Christus regeren hun gebeden voor de mensen God aanbieden; dat het goed en wettig is hen smekend aan te roepen en voor het verkrijgen van de weldaden van God door Jezus Christus.. tot hun gebeden, hulp en bijstand de toevlucht te nemen.."

Rome's leer en praktijk onderkend

Het is zo'n groot voorrecht geweest dat Guido de Brès de leer en praktijk van Rome heeft onderkend. Luther was er eerst niet voor om daar teveel tegenin te spreken. Hij meende, dat de prediking van Christus alléén als de enige grond tot zaligheid deze praktijk zou doen verdwijnen. Later zag deze kerkhervormer wel in, dat er meer tegenin gesproken móest worden. Calvijn benadrukte met klem dat van zo'n aanbidding Gods Woord niet weet. En Guido de Brès geeft er hier getuigenis van dat hij zich niet liet vangen door allerlei redenen met schone schijn. Artikel 26 spreekt van de "ontering der heiligen", die in de praktijk en leer van de Roomse Kerk uitkomt. De heiligen worden op een plaats gezet, waar Gods Woord ze niet stelt. Zelf hebben ze die nooit begeerd. Ja, zelf hebben ze de heiligenverering verworpen. We kunnen hier wijzen op Paulus en Barnabas in Lystre. Als de heidenen hen willen vereren, scheuren zij hun klederen.. zeggende: "Mannen, waarom doet gij deze dingen? Wij zijn ook mensen van gelijke beweging als gij..". We zouden hier ook kunnen wijzen op de gemakkelijke en onschriftuurlijke

manier, waarop door de Roomse Kerk over "heiligen" gesproken wordt. Het is voorgekomen, dat die eens heilig verklaard werd, in later tijd weer officieel daarvan vervallen werd verklaard. Daarbij: hoe kunnen de heiligen in de zaligheid weten wat er hier op aarde met de gelovigen gebeurt en in welke noden zij verkeren? De hele verklaring van Rome over de uiting der blijvende liefde en de gemeenschap tussen de strijdende en triumerende Kerk berust op onderstellingen en overwegingen die nergens in Gods Woord gevonden worden en daarom verwerpelijk zijn.

Ziet, het gaat er niet om, dat hier gesproken wordt over de heiligen. Er is reden te over in Gods Woord, dat we de heiligen die gestorven zijn mogen nastaren met liefde en waardering. Daar wensen we niets aan af te doen. Zij blijven voorbeelden, vanwege Gods genade in hen bewezen, die tot de Kerk des Heeren blijven spreken. Het gaat om het tekort - doen aan Christus in de voorstelling van het tussenkomen. Het gaat om de wezenlijke ontkenning van de enigheid van Zijn werk en verdienste.

Een "priesterlijk" artikel

Ik kan me begrijpen dat voor sommige lezers dit artikel over dit gedeelte als moeilijk ervaren zal worden. Het is nu eenmaal nodig om het recht te verstaan enige achtergrondinformatie te geven. Ik hoop dat u het als zodanig ontvangt. Het gaat in ons aller leven om de zaligmakende kennis door Woord en Geest van deze enige Hoge priester, zoals Hij ook in de hemel de enige Voorspraak wil zijn van de Zijnen, die in zichzelf niet anders zijn dan arme zondaren. Het levend geloof verlustigt zich erin om van Hem te horen. We hopen daarom in de volgende artikelen over deze belijdenis daar de volle nadruk op te leggen. Er wordt zo "priesterlijk" over gesproken, in de beleving van wat er in deze Hoge priester ligt.

D. Slagboom.

Een werker in stilte

5.

Van 1938 tot 1953 is Prof. van der Meiden docent geweest aan de School te Apeldoorn. Bij zijn afscheid in 1953 werd opgemerkt: "De beste college-uren waren die van de homile-

tiek. Elke Dinsdagmorgen werd een gedeelte van de predikking onder de loupe genomen. Voornamelijk het principiële en materiële deel werd tot in de finesses bekeken en veelal ook

opgegeven als examenstof. De colleges waren echt opbouwend. Daar ging iets van uit. De professor zat goed in zijn stof. Leerzaam waren de schetsen, die de professor zelf gaf, de preekschetsen waarin al de onderdelen van de behandelde tekst verwerkt waren. Altijd weer bleek, dat het bevindelijk element geen aanhangsel was bij de bediening des Woords, maar juist een essentieel deel ervan.

Wie dit vergeet, zo klonk het vermaan, doet tekort aan het wezen van de bediening des Woords. De Heilige Geest, die Zelf de Schriften inspireerde, is de Geest die zondarsharten wederbaart. Die Geest geeft in het Woord te verstaan wat bevindelijk leven is. Nauwkeurig werd omschreven wat onder toepasselijk, onderscheiden, ontdekkend, geestelijk preken verstaan wordt". Wie prof. Van der Meiden meegemaakt heeft als docent kan dit onderschrijven.

Nu is ook zo, dat elke hoogleraar met dictaten werkt. Tijdens mijn studieperiode moest ik er diverse doornemen. Onder de dictaten bevond zich een dictaat Homiletiek van prof. v.d. Meiden. Van dit dictaat wil ik u graag wat doorgeven. Delen, die vandaag van betekenis zijn voor de prediking. Nog sterker, die in de prediking niet mogen ontbreken. Essentiële delen blijven gelijk. De preek mag niet aangepast worden aan de tijd, wel dient rekening gehouden te worden met de tijd. Geestelijke leiding mag niet gegeven worden naar de vraag en de eis van de mens, maar vanuit het Woord Gods naar de mens. Zo ook naar de mens met zijn vragen en in zijn zorgen. Het Woord van de Heere bevat alles. Ook voor de mens van vandaag. Van een aangepaste prediking gaat geen kracht uit. Ook niet van een gevoelsmatige prediking op zich. Starheid op zich doet ook niets. Een starre prediking maakt, dat er een ijskorst in de gemeente komt, of nog sterker valse lijdelijkheid. Een stationaire situatie. Men heeft het, of men legt zich er bij neer, dat men het niet heeft.

Wanneer het volle accent wordt gelegd op het gevoel, dan gaat het sentiment domineren en kan er ontstaan een misvorming van geestelijk leven, wat oncontroleerbaar is. De wortels van het geestelijk leven zijn dan niet te vinden in de Heilige Schrift. Men vraagt zich ook niet af, staat het wel in Gods woord. Men kan Bijbelse personen laten spreken. Zaken in hun leven dragen die in hun

leven niet te vinden zijn. Bijvoorbeeld: de geschiedenis van Hagar.

Op haar vlucht kwam de Engel des Heeren tot haar en zeide: "Hagar, gij dienstmaagd van Sarai. Vanwaar komt gij en waar zult gij heengaan? En zij zeide: Ik ben vluchtende van het aangezicht mijner vrouw Sarai". Naar aanleiding van de indringende vraag: "vanwaar komt gij en waar zult gij heengaan"? wordt heel wat gezegd. Verkondigd, wat op zich wel waar is, maar de tekst en het tekstverband leidt er niet heen. Men kan met dit Schriftgedeelte niet direct komen tot het paradijsgebeuren en de vraag stellen: vanwaar en waarheen? Predikanten hebben een geweldige opdracht.

De Schrift moet spreken. Dat is de opdracht. Niet wat ik zie in de tekst moet doorgegeven worden, maar wat de Heere er in heeft gelegd, wat de Heere er in spreekt. En dan mag de tekst ook nimmer los gezien worden van het verband. De tekst behoeft ook niet bevindelijk gemaakt te worden. Wie dit meent, ziet een tekort in het werk van de Heilige Geest. Een tekst uit het Spreukenboek bevat ook onderwijs. Wijst op een stukje levensbevinding. Het leven van de rechtvaardige. Het leven in de vreze des Heeren. Tot welk een taak wordt een dienaar van het Woord niet geroepen. Dit is altijd wel het geval geweest, maar vandaag bijzonder, daar er zoveel geesten zijn uitgegaan en men zoveel kan horen en lezen. En ieder pleit voor het zijne. In het plaatselijke, gemeentelijk leven kan dit ook merkbaar zijn. Met zit zondag aan zondag onder het Woord. Men hoort de verkondiging. Maar wat kunnen er een meningen, een gedachten zijn.

Wanneer de prediking mag zijn naar Schrift en belijdenis moet men oppassen om eigen mening, eigen overtuiging te laten bestaan. Het is schadelijk voor het geestelijk leven. Door het vasthouden van eigen mening kan men zich zelf ook misleiden. Nu is er vanzelf ook een andere zijde, wanneer de prediking algemeen is, algemeen stellend is nl. men behoort tot de gemeente van Jezus Christus en daarmee af, of niet aangegeven wordt hoe men kennis krijgt aan de drie stukken: ellende, verlossing en dankbaarheid en hoe deze stukken blijvend functioneren in het geloofsleven, is het te vatten, dat men onder de prediking zich niet thuisvoelt. Men krijgt geen onderwijs en men gaat het elders zoe-

ken. Zo zijn er die een heenkomen gezocht hebben. Met verdriet, en niet met vreugde kwam men daartoe.

Waar men poogt Schriftuurlijk, bevindelijk te preken is er niet alleen sprake van trouw kerkbezoek, maar is er ook een volk wat daaronder LEEFT, ONDERWEZEN EN GEVOED wordt. Dat is er geen tegenstelling tussen het geloofsleven in 1950 en nu in 1992. Dan gaan de predikanten voort in de lijn van het voorgeslacht. Er mag nuanceverschil zijn tussen het verleden en heden in vormgeving, maar de inhoud van de prediking moet hetzelfde zijn met natuurlijk voorzover de tekst dat vraagt een ingaan op de situaties, of problemen van vandaag. Het gaat niet goed in de gemeente wanneer in de consistorie foto's hangen van nu overleden predikanten en men wanneer men vandaag geen predikant meer begeert of zoekt in de geest van de overledenen.

Tenslotte weer denkend aan prof. v.d. Meiden. Reeds werd opgemerkt, in 1953, werd hij bij zijn afscheid van de School als docent zo getypeerd: "Altijd weer bleek nl. bij zijn preekschetsen dat het bevindelijk element geen aanhangsel was bij de bediening des Woords, maar juist een essentieel deel ervan. Wie dit vergeet, zo klonk het vermaan, doet tekort aan het wezen van de bediening des Woords". Er werd nog aan toegevoegd: "dat wie zulk een prediking brengt in al de Christ. Geref. kerken terecht kan, want zij wordt in Noord en Zuid, Oost en West begeerd"! Dit werd gezegd in 1953. Wat kan, wat moet nu geschreven worden?

ds. M.C. Tanis.

Na honderd jaren

7.

Een zeer belangrijk bezwaar tegen de vereniging van 1892 is hierin gelegen dat de eenheid in het belijden is prijsgegeven. Naar de vorm werd die eenheid in het belijden wel gehandhaafd. Het werd immers gesteld dat deze vereniging plaatsvond op grondslag van de drie formulieren van enigheid. Formeel was er dus wel sprake van eenheid in het belijden. Maar hoe was het metterdaad? Het kan met de stukken aangetoond worden dat die eenheid in belijden er in werkelijkheid niet was. Door de voormannen van de dolerende kerken werden ongereformeerde leringen verbreid. Dit was

reeds duidelijk voor 1892. Dan zou het toch op zijn minst gepast zijn geweest een nadere verklaring of uiteenzetting van diverse zaken te eisen alvorens tot vereniging over te gaan op de grondslag van de drie formulieren van enigheid? Men had een herroeping moeten eisen van ongereformeerde leringen. De vereniging had in 1892 niet geforceerd moeten worden. Ongereformeerde leringen kunnen inderdaad met de stukken aangetoond worden. Een voorbeeld zullen wij geven.

In de Heraut van 1890 lezen wij het volgende: "Uit ons Doopsformulier is het derhalve volkomen duidelijk, hoe in dit schone stuk de te dopen kinderen voorkomen, niet als nog buiten alle genade en ganselijk in hun verdoemenis liggende, maar als reeds van Gods wege begenadigd door de inplanting van het onverliesbaar zaad der wedergeboorte." Wie dit standpunt niet aanvaardt wordt de vriendelijke raad gegeven de kinderdoop te laten varen en te breken met de Gereformeerde kerken, die geheel op deze doopsbeschouwing gegrond zijn. Vervolgens lezen wij: "maar volharde iemand desniettemin in de opinie, dat een kind zou mogen gedoopt worden, zonder dat daarbij zijn uitverkiezing ondersteld werd, dien zeggen wij aan, dat hij met geen eerlijke consciëntie in de Gereformeerde kerken blijven kan."

Bovenstaande laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Wel moet ervan gezegd worden dat het duidelijk in strijd is met de belijdenis. De belijdenis leert immers nergens dat gedoopt dient te worden op grond van een veronderstelde verkiezing. Wel leert de belijdenis dat er gedoopt wordt op grond van Gods verbond. Mag er dan verenigd worden met een partij wier leider zulke leringen duidelijk op schrift heeft gesteld? Betekent dat geen ontrouw aan de belijdenis? Al zou er verder niets gevonden kunnen worden, dan was dit al genoeg om in 1892 niet te verenigen. In 1892 is men ontrouw geworden aan de belijdenis. Indien men zich trouw aan de belijdenis had gehouden, dan was het nooit tot de vereniging in 1892 gekomen.

In het jaar 1888 schreef wijlen docent Van Velzen, de laatste van de vaders der Scheiding, inzake de vereniging met de dolerende kerken het volgende: "wij hebben onze heerlijke, duidelijke, beproefde belijdenis en daaraan moeten wij ons houden; alleen op dien grondslag mag vereniging wor-

den gezocht." Dat is een heldere principiële uitspraak, die wij ook vandaag nog van harte onderschrijven. Dit is in de lijn van datgene wat ds. Hendrik de Cock heeft gesteld: "en verklaren tevens gemeenschap te willen uitoefenen met alle ware Gereformeerde lidmaten, en zich te willen verenigen met elke op Gods onfeilbaar Woord gegronde vergadering, aan wat plaats God dezelve ook verenigd heeft; betuigende met deze, dat wij ons in alles houden aan Gods Heilig Woord en aan onze aloude "Formulieren van Enigheid", en alles op dat Woord gegrond." Dit lezen wij in de Acte van Afscheiding.

Op welke wijze dient te worden vastgesteld wat al of niet gereformeerd is? Dat wordt niet bepaald door theologen of professoren. Dit wordt niet beslist door gezaghebbende personen in de theologische wetenschap. Alleen de belijdenis maakt uit wat al of niet gereformeerd is. Wat in strijd is met de belijdenis mag niet voor gereformeerd worden uitgegeven.

Uiteraard staat de Heilige Schrift boven de belijdenis. De belijdenis kan daarmee niet gelijkgesteld worden. Hoe moeten wij de verhouding tussen Schrift en belijdenis zien? Leerzaam is wat Maresius over dit verband heeft geschreven. We citeren:

"Vooreerst de Heilige Schrift is rechter over de confessie, nooit de confessie over de Heilige Schrift.

Ten tweede, de Heilige Schrift is Gods Woord, de confessie wat haar eigen uitdrukking aangaat, een woord van mensen.

Ten derde de Heilige Schrift is noodzakelijk ter zaligheid, de confessie is alleen noodzakelijk voor de positie en het verband der kerken.

Ten vierde de Heilige Schrift blijft wat ze is, maar de confessie kan verbeterd, uitgebreid en herzien worden.

Ten vijfde het gezag der Heilige Schrift bindt de consciëntie zonder meer, maar de confessie bindt de consciëntie alleen krachtens het verband waarin we met de kerken staan."

De vraag die in het geding was in 1892 was niet of de Heilige Schrift prioriteit had boven de confessie, maar de vraag was wie uitmaakte wat al of niet gereformeerd was. Daarop kan en mag maar één antwoord worden gegeven: De gereformeerde belijdenis beslist hier. De belijdenis zoals begrepen in de drie formulieren van enigheid.

Wat werd echter gedaan in 1892? Men erkende de belijdenis. Men aanvaard-

de de belijdenis als grondslag van de vereniging. Maar tegelijk werden er leringen verbreed die ernstig van de belijdenis afweken.

Prof. Maresius schreef aangaande de functie van de belijdenis het volgende:

"Vooreerst dat ze strekke om de zuivere kerken van wat daarbuiten lag te onderscheiden, ten tweede om tegenover de onware voorstelling der waarheid, de ware voorstelling te rechtvaardigen, ten derde om eenheid onder de kerken te bewaren, en ten vierde om de grenzen aan te wijzen, die voor de leervrijheid in onze kerken gelaten waren."

De belijdenis is bedoeld om allerlei wind van leer buiten te sluiten. Hoe erg is het de belijdenis ten deze ongebruikt te laten liggen.

Wat moeten we dan denken van het ondertekeningsformulier waarvan het begin in die dagen aldus luidde: "Wij ondergeschreven Bedienaren des Goddelijken Woords, ressorterende onder de Classis van... verklaren oprechtelijk en in goeden consciëntie voor den Heere, met deze onze ondertekening, dat wij van harte gevoelen en geloven, dat alle de artikelen en stukken der leer, in de Belijdenis en den Catechismus der Gereformeerde Nederlandsche kerken begrepen, mitsgaders de verklaring over enige punten der voorzeide leer in de Nationale Synode anno 1619 te Dordrecht gedaan, in alles met Gods Woord overeenkomen. Belovende derhalve, dat wij de voorzeide leer naarstelijk zullen leren en getrouwelijk voorstaan, zonder iets tegen deze leer, 't zij openlijk of heimelijk, directelijk of indirectelijk te leren of te schrijven."

Dit ondertekeningsformulier spreekt van onvoorwaardelijke handhaving van de belijdenis en van de eenheid in de leer des geloofs. Het vasthouden aan de belijdenis is geen zaak van bekrompenheid en starheid, maar het is een zaak van belofte oprecht en in goede consciëntie voor den Heere afgelegd.

Wie dit ondertekeningsformulier had ondertekend, had daarmee beloofd de belijdenis te handhaven. Was dit maar geschied. Had men zich maar onvoorwaardelijk aan deze belofte gehouden. Dan zou de vereniging van 1892 nooit haar beslag hebben gekregen.

Het bovenstaande uit de geschiedenis bevat een les voor het heden. Bij samensprekingen is het niet genoeg wanneer gezegd wordt dat men de

belijdenis ondertekent en handhaaft, het dient ook daadwerkelijk nagegaan te worden. Wat wordt gepubliceerd dient getoetst te worden aan de belijdenis. Wat niet in overeenstemming met de belijdenis blijkt te zijn dient besproken te worden en herroepen te worden. Het is helaas niet alleen een zaak van het verleden dat men de belijdenis onderschreef en nochtans ongereformeerde leringen toeliet in de kerken. Daar dienen we ook vandaag voor op onze hoede te zijn. Wie zegt de belijdenis te onderschrijven, dient dat ook met de stukken te kunnen aantonen. Als de stukken het gedeelte

aangeven, kan er niet verenigd worden. Dat zou immers net als in 1892 ontrouw betekenen aan de belijdenis en ontrouw aan datgene wat men heeft beloofd door het ondertekeningsformulier (wat dezelfde geest ademt als het ondertekeningsformulier uit het verleden) te ondertekenen.

We zijn niet tegen vereniging. We zijn wel tegen een vereniging waarbij tekort wordt gedaan aan de gereformeerde belijdenis. Er dient recht te worden gedaan aan de belijdenis. Alleen op die grondslag mag vereniging worden gezocht.

AvH.

De troost der verkiezing

8.

(naar aanleiding van het gelijknamige boek van ds. L. Vroegindeweyj)

... Daarom moet u, lezer, niet vragen: "Sta ik in het boek der uitverkiezing?" Maar u moet wel vragen: "Ben ik in Christus?" Deze Christus wordt ook u aangeboden. Dat is een hartelijke en welgemeende aanbieding.

Met deze enkele woorden van wijlen ds. Vroegindeweyj eindigden we vorige keer. Inderdaad kunnen er in het leven van deze en gene veel vragen zijn rond de uitverkiezing. Heel persoonlijke en bange vragen. Uit zijn eigen geschriften weten we bijvoorbeeld van Maarten Luther dat hij bijzondere worstelingen rond de predestinatie heeft gekend. Niet van leerstellige maar van bevindelijke aard. Van hem is bekend, dat de meest felle aanvechtingen waaronder hij moest lijden de vraag betrof of hij wel uitverkoren was. En zou er voor een mensenkind, ook na ontvangen genade, geen reden tot angst en vrezen zijn als hij of zij op enig moment niet boven eigen vleselijkheid kan uitzien? Trouwens - ook de Leerregels weten van mismoedigheid en schrik bij hen die het levend geloof in Christus, het zekere vertrouwen des harten, de vrede van het geweten en de beoefening van de vreze des Heeren in zich niet krachtig gevoelen (DL I/16). Zo'n ongewone zaak is dus de onrust en verslagenheid rond deze vragen niet. Althans, måg het in zulke omstandigheden niet zijn!

Welnu - er zou veel te schrijven zijn over de wijze waarop een man als Luther uit deze put getrokken werd.

Telkens weer. Het was met hem als met Christen uit Bunyan's boek. Hij had pas grond als zijn voeten gezet worden op de rotssteen. En de Rotssteen is Christus. "Het is in de aanvechting der verkiezing nergens beter onze zekerheid te zoeken dan in de wonden van Christus. Ondertussen wees hij ook telkens en onverkort het middel aan waarvan Zich de Heere bedient. Wij hebben alleen te maken met de gepredikte God..." Het behaagt de HEERE immers door de dwaasheid der prediking zondaren tot het geloof te brengen. Maar ook de Zijnen te leiden en tot nadere vastheid te brengen. Trouwens, zo bedenk ik, hiervoor behoeven we niet eens helemaal naar Luther terug. Onze Dordtse vaders spraken geen andere taal. In de inzet van de Leerregels. Ja, eigenlijk heel de Canones door. Spreken ze in de 16e paragraaf van hoofdstuk I bijvoorbeeld niet nadrukkelijk over het "vlijtig voortgaan in het waarnemen der middelen?" En daaronder zullen we toch mede de prediking van Gods Woord dienen te verstaan.

Prediking en verkiezing

Dat ds. Vroegindeweyj in de aangehaalde regels zonder enige overgang verwees naar het aanbod van Gods genade en de ruimhartige prediking van Zijn ontferming, is dus geheel in de lijn van die Leerregels. De uitverkiezing sluit de prediking niet uit. En ook de verwerping sluit de prediking niet uit. Reden om eens na te gaan hoe ds. Vroegindeweyj verder sprak over deze twee grote weldaden, prediking en verkiezing. En de verhouding tus-

sen die beide. Allereerst dan de vraag: moeten de dienaren des Woords de uitverkiezing ook prediken? Menigeen beantwoordt deze vraag met "nee". En zelfs wordt dan nog wel verwezen naar enkele passend schijnende bijbelteksten. Ik denk aan Mozes' woorden zoals opgetekend in Deut. 29 vers 29. Onze belijdenis daarentegen spreekt een onbetwijfeld "ja" uit. "Gelijk de leer van de Goddelijke verkiezing naar Gods wijze raad door de profeten, door Christus Zelf en door de apostelen (...) gepredikt en voorgesteld is, alzo moet zij ook ten huidigen dage in de kerke Gods voorgesteld worden." Is immers de verkiezing als zodanig ons niet geopenbaard? Behoort ze daarom niet tot de "geopenbaarde dingen" die "voor ons en onze kinderen" zijn? Immers, "alle(!) Schrift is van God ingegeven en is nuttig tot lering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing die in de rechtvaardigheid is". Maar hoe en wanneer moet de verkiezing gepredikt worden? Artikel 14 zegt: "... te zijner tijd en plaats". Dus niet altijd en niet in elk gedeelte van de prediking en niet onder alle omstandigheden. Van de verkiezing wordt menigmaal misbruik gemaakt. We kennen de overleggingen van de menselijke rede. Wellicht ook uit ons eigen hart. Deze: "zijn we uitverkoren, dan komen we er - hoe we ook leefden; zijn we verworpen, dan komen we er niet - eveneens hoe we ook leefden. Wat baten dan de Schriften, wat baat dan de prediking, wat baten dan onze werken?"

Wie het echter om Gods ontferming te doen is, laat zich door de prediking van de verkiezing niet uit het veld slaan. Een aangrijpend voorbeeld daarvan hebben we in de Kananese vrouw. De Heere Jezus houdt haar de verkiezing van Israël voor. Ze wordt erdoor buitengesloten. Dat is meer dan ooit iemand in onze dagen ten opzichte van de eeuwige zaligheid kan zeggen. Maar wat doet deze vrouw? Zij gelooft in de barmhartigheid en het mededogen van de Heere Jezus en beroept zich op het recht van de hondekens, op de kruimels... Wil dat nu zeggen, zo vraagt ds. Vroegindeweyj, dat we met de verkiezing moeten beginnen als we ergens een zondaar ontmoeten?

Wij moeten niet zo de verkiezing prediken dat wij het Evangelie alleen willen verkondigen aan de uitverkorenen. De Heere Jezus is niet gekomen om de uitverkorenen doch om de zondaren

en de verlorenen te roepen en te zoeken. Wij hebben er naar te vragen of ergens een zondaar is en hem met bewogen worden de heerlijkheid van de verlossende zondaarsliefde van Christus voor ogen te schilderen. Wij hebben alle mensen die onder ons bereik komen Christus voor te stellen, tot Hem te roepen en te zeggen wat God aangenaam is, namelijk dat de geroepen tot Hem komen. Wij mogen in de prediking geen scheiding maken van uitverkorenen en verworpenen. Wel van rechtvaardigen in eigen oog en zondaars in eigen oog. Want dat heeft de Heere Jezus ook gedaan.

Troost en vermaning

Aandachtig gaat ds. Vroegindewij de Schriftplaatsen na waar Christus met de prediking der verkiezing troost en waarschuwt. Denk eens aan Zijn bemoediging in Lukas 12: "Vreest niet, gij klein kuddeken! Want het is uws Vaders welbehagen ulieden het koninkrijk te geven". Hier is er troost voor een ellendig en arm zondaar. De grootste en diepst verdorven zondaar kan zalig worden, want het is Gods werk en gave. Zo kan de prediking der verkiezing zulken tot troost strekken. De Heere is almachtig en Hij ontfermt Zich over wederhorigen. Dat mag gepredikt!

Maar de vermaning mogen we niet vergeten. Gehoorzaam aan de grote Profeet en Prediker: "Velen zijn geroepen maar weinigen uitverkoren". Dat is een waarschuwing aan allen die zich koesteren in de gedachte dat zij bondelingen waren en dus geroepen zijn. De Joden lieten zich voorstaan op hun zaad-van-Abraham-zijn. Zij waren leden van het uitverkoren volk. Jezus hadden ze niet nodig. Nu komt de waarschuwing. Het is niet genoegzaam geroepen te zijn. Men moest ook met Christus bekleed zijn. En dat zijn er weinigen. Een waarschuwing om niet met uitwendigheden tevreden te zijn!

De verkiezing moet dus verkondigd worden in de kerk. Zowel in de vergadering van het kleine kuddeke als bij hen die zich op hun roeping laten voorstaan. Zij mag nooit voorgesteld worden om een arme zondaar uit te sluiten, maar wel om een rechtvaardige-in-eigen-oog te waarschuwen. Maar de verkiezing moet altijd zo gepredikt worden dat er ruimte blijft voor het geloof en het gebed van de Kananese vrouw. Het is niet best als alleen een uitverkorene geholpen kan

worden. In elke prediking moet er voor Ruth en Rachab en voor de Samaritaanse en de Kananese plaats blijven. Nochtans mag niet vergeten worden de noodzakelijkheid te verkondigen van het toepassende werk des Geestes, van de levendmaking en van de trekking tot Christus en van het openen des harten. Het zal altijd een wonderlijke daad Gods zijn als er één zalig wordt. Het is verkiezing!

En de verwerping dan?, zo vraagt er tenslotte één. De HEERE is rechtvaardig en Zijn welbehagen is onberispelijk en vrijmachtig. Maar nooit kan iemand weten een verworpene te zijn zolang hij of zij in het heden der genade is. God kan de diepstgezonkene nog behouden. "Niemand mag geloven dat hij een verworpene is, want elk wordt ernstig en dringend geroepen en is verplicht te geloven in

Christus tot zaligheid." En toch zijn er die straks eeuwig verworpen zullen blijken.

Dat zijn zij die nooit in waarheid zich voor God hebben verootmoedigd. Die nooit de HEERE nodig hebben gekregen. Het is een diep geheim wie dat zullen zijn.

Zal ik het zijn? Niemand moest rust hebben voordat deze vraag is opgelost. Het is nog van niemand bekend dat hij een verworpene is, al zou hij nog zo diep gezonken zijn. En voor allen die genade van God bij aanvang of voortgang gekregen hebben, is de vastheid der verkiezing tot onuitsprekelijke troost, zo dikwijls als zij door Gods Geest ermee vertroost worden. Wellicht door middel van de prediking.

(wordt vervolgd)

Middelharnis, J.M.J. Kieviet.

Middag-toespraak Toogdag Bewaar het Pand

25 april 1992

Radicale hoop!

"En zijt altijd bereid tot verantwoording aan een iegelijk, die u reenschap afeist van de hoop die in u is, met zachtmoedigheid en vreze"

Dat is het voorschrift van de apostel Petrus aan de verdrukke christenen in Klein-Azië. Deze zijn door Gods genade vreemdelingen onder de heidenen geworden (1:1).

De apostel wil nu dat ze geen kwaad met kwaad zullen vergelden. Ze moeten de verdrukking van het heidendom beantwoorden met apologia, een weerwoord, een verantwoording met zachtmoedigheid en vreze!

Bunyan

Ze moeten bereid zijn tot verantwoording van de hoop die in hen is. Die hoop is een levende hoop. zij is kenmerkend voor de levende kerk. Zij is wedergeboren tot een levende hoop, door de opstanding van Jezus Christus uit de doden. Denk aan de Christenreis van Bunyan: Evangelist heeft Christen gewezen op een klein poortje in de verte. Daar moet hij aankloppen. En daar zullen ze hem zeggen wat hij moet doen. "Ik zag in mijn droom dat die man begon te rennen." Maar als zijn vrouw en kinderen dat merken, beginnen ze hem terug te roepen. Echter de man steekt zijn vingers in zijn oren en rent door terwijl hij roept: Leven! Leven! Eeuwig leven! Dat is

de levende hoop die de apostel bedoelt. Een christen wordt van zonde, schuld en verloren zijn overtuigd. Maar ook wordt door diezelfde Geest hoop in zijn ziel geboren.

Ik zou die hoop willen noemen: de radicale hoop. Een hoop met een radix, dat is een wortel (we bedoelen dus niet de blinde godsdienstige ijver die men ook bij radicale Mohammedanen wel aantreft). Het zal er in ons leven om gaan of wij een hoop hebben die geworteld is in het Woord. In de levende God, de HEERE zelf!

Abraham

Een sprekend voorbeeld van een levende, radicale hoop vindt u bij Abraham, de vader aller gelovigen. voor de goddelijke roeping gold ook van hem wat Paulus schrijft in Efeze 2:12: Zonder Christus, geen hoop hebbende en zonder God in de wereld. Dat is het ergste wat er is. Niet dat je arm of ziek bent of dat mensen je afgeschreven hebben. Het ergste is als je geen hoop hebt en zonder God in de wereld bent. Wat zou er dan met Abraham gebeurd zijn als God niet gesproken had en hem niet wederbaarde tot een levende hoop? Hij zou in Ur, van alle gemakken voorzien, voor eeuwig zijn omgekomen. Ur der Chaldeeën zou voor hem een Stad Verderf geworden zijn. Hij heeft echter alles mogen en moeten achterlaten.

De HEERE had immers gezegd: Ik zal u zegenen. Er was hoop geboren. Er lag een Woord in zijn ziel waarop de HEERE verwachting had gegeven. Dat wordt dan een pleitgrond bij God. Gedenk aan het Woord waarop Gij mij hebt doen hopen.

Een hoop die door de Heilige Geest in God en Zijn Woord, geworteld is, is een levende hoop. Dat is een hoop die onder de hoogste aanvechtingen niet sterft en niet beschaamt. Die hoop is tegelijk de kracht om te kunnen scheiden van alles wat ons vlees lief is.

Rijke jongeling

Die levende hoop kende de rijke jongeling niet. De Heere Jezus had gezegd: Ga heen en verkoop wat ge hebt en geeft het de armen en volg Mij en gij zult een schat hebben in de hemel.

Een schat in de hemel. Dat is God Zelf. Dat is de verhoogde Christus en al Zijn weldaden. Wat wil een mens nog meer. Maar hij ging bedroefd weg want hij had vele goederen. Hij miste de kracht van de levende, de radicale hoop, die in God geworteld is.

Een vraag. Heeft hij toen niet alle hoop verloren? Ik denk van niet. De mens buiten God en Christus heeft altijd wel iets om zich aan vast te klampen. Een mooie theorie over het verbond der genade bijvoorbeeld. De beloften zijn voor alle bondelingen. Zonder nadere verklaring: wij zijn Abrahams zaad. Wij zijn des HEEREN tempel. Dan heb je ook hoop. Maar het is geen levende hoop, geen radicale hoop. De wortel der zaak wordt gemist. Er wordt dan ook niet radicaal gebroken met de zonde en de wereld. Daar zal het om gaan, in een tijd van grote afval en geestelijke duisternis. Dat u en ik een gegronde, een gewortelde, een radicale hoop kennen in ons leven. Dan kunnen wij verantwoording afleggen (Apologia noemt de apostel dat) van de hoop die in ons is, tegenover degenen die buiten zijn.

Kent u die hoop die geboren is door persoonlijke aanspraak van Godswege? Door de kracht van dezelfde Geest, die Christus deed opstaan uit de doden. Overal stickers "Er is hoop!" Daar heb ik niets op tegen, maar de vraag is: heb ik gegronde hoop? De Bijbel zegt dat het zal blijken uit de vruchten. Want, die deze hoop op Hem heeft, die reinigt zichzelf. Als de HEERE ons leven wordt, wordt de zonde ons de dood. Je krijgt er zin in om de HEERE te vrezen. Het

allerhoogst en eeuwig goed. Door de kracht van de levende hoop.

Van één kant

De wortel van de levende hoop ligt dus in God Zelf. Die zijn dode Zoon heeft opgewekt. Die met Hem ook een dode zondaar levend maakt, die Hij van eeuwigheid uit vrije goedheid heeft liefgehad. Alle eeuwen door maakt God waar wat Paulus schrijft in Efeze 2: U heeft hij mede levendgemaakt daar gij dood waart door de misdaden en de zonden. Dat is een eenzijdig en almachtig werk Gods. Liefde van één kant. Daarom gaat de levende, radicale hoop altijd gepaard met verwondering. Ja, die gaan hand in hand. Want hij of zij die hoopt, heeft geleerd dat er nooit een levende hoop in het hart zou zijn, zonder de levende God en de levende Koning en Zijn Woord dat levend en krachtig is. Om die reden komen degenen die door de kracht der opstanding van Jezus Christus op God hopen telkens weer bij die sprekende God terecht. Dat wil zeggen: in hun strijd, verdrukking, angst en pijn. En wat zeggen ze dan? Gedenkt aan 't Woord waarop Gij mij verwachting hebt gegeven! Dat Woord gaf aan mijn ziel vertroosting, geest en leven. Heere, spreek nog eens! Dat is een doorgaande geloofsactiviteit.

En wat zal dan blijken? Dat die levende hoop nooit beschaamt. De liefde Gods is toch in het hart uitgestort door de Heilige Geest, die aan ons gegeven is (Romeinen 5:5).

Die hoop geeft zekerheid, biedt veiligheid, doet zeker wonen (Deut. 12:10). Het Hebreeuwse *tiqwah* doet denken aan een sterk snoer dat niet verbroken kan worden. Zo is de levende kerk aan de Levende Koning verbonden.

In Romeinen 15:13 wordt de HEERE, dat is God in Christus, de God der hoop genoemd. Een indrukwekkende Naam. Want wat doet de HEERE? Hij vervult ze met alle blijdschap en vrede in het geloven, opdat gij overvloedig moogt zijn in de hoop, door de kracht van de Heilige Geest! Dat is nu wat we noemen het eenzijdige, persoonlijke werk Gods. Het komt van één kant. In de aanvang en bij de voortgang.

Nogmaals. Er is hoop. Daar is niets op tegen. Als we maar dezelfde hoop bedoelen. De persoonlijke, levende hoop. De hoop die in de drieënige God geworteld is en radicaal met de wereld, de duivel en de zonde doet breken. De hoop als de kracht van het

nieuwe leven. Een hoop die ons niet wereldvreemd maakt maar wel de wereld doet verzaken in vreemdelingschap. Je past niet meer in het straatje van de wereld. Je zoekt het ook eigenlijk niet meer. Je hebt er iets van verstaan: die een vriend der wereld wil zijn, wordt een vijand van God gesteld. Het woord van Asaf wordt het onze: Het is mij goed nabij God te wezen!

Er is hoop. Vanuit de opstanding van Christus uit de doden. Wat een rijke vrucht draagt die opstanding. Een persoonlijke, levende, radicale hoop vanuit de Alpha. De Eerste, die van eeuwigheid gedachten des vredes had en niet van kwaad.

Onderzoek

We zijn hier bijeen in verbondenheid met de oude Gereformeerde beginnellen. Wij sympathiseren ermee. Maar hoe? Hebben ze ons doen hopen? Onderzoekt daarom uzelf nog eens!

Ten eerste

De levende hoop gaat volgens de Schrift altijd gepaard met strijd en lijden. Daarom wordt de hoop in Efeze 6 genoemd: de helm der zaligheid. De helm. Dat veronderstelt oorlog. Die helm van de hoop moet de slagen opvangen van Beëlzebul, de overste van deze wereld en doodsvijand van Gods geliefde kinderen. Wij zijn van onszelf niet tegen hem bestand. Maar de Koning zorgt voor de wapenuitrusting: de helm der hoop!

Ten tweede

De levende hoop sluit de vernedering voor God niet uit. Die werkelijk op God in Christus hopen, verbloemen de zonden niet. Zij beseffen dat als de HEERE zich verbergt, daar altijd reden toe is. Niet in het minst vanwege hun zonden: "Wij wachten op licht, maar zie, er is duisternis. Wij tasten aan de wand gelijk de blinden en gelijk die geen ogen hebben, tasten wij" (Jes. 59:9). en waarom? "Onze overtredingen zijn vele voor U en onze zonden getuigen tegen ons!"

Ten derde

De levende hoop geeft de strijd niet op. Denk aan Jeremia in de tijd van de grote droogte (een oordeel!). Wat zei die? "O Israëls verwachting, Zijn Verlosser in tijd van benauwdheid, hoewel onze ongerechtigheden tegen ons getuigen O HEERE (= eeuwige Verbondsgod), doe het om Uw Naams wil" (Jer. 14:8).

En Jesaja's hoop wist ook van geen wijken: "Daarom zal ik de HEERE verbeiden. Die Zijn aangezicht verbergt voor het huis van Jacob" (Jes. 8:17).

Godsverduistering

Men heeft het over godsverduistering. Daarbij moeten we één ding niet vergeten: de levende hoop verwacht de HEERE juist als zijn gerichten op de aarde zijn. Dat kan alleen omdat die hoop geworteld is in de Naam des HEEREN, de God van het verbond, de vrije genade in Christus, Die overgeleverd is om onze zonden en opgewekt vanwege onze rechtvaardigmaking (Rom. 4:25). De vrijspraak van de levende Kerk ligt verankerd in de opstanding van Christus. Die opstanding is de bevestiging van het volbrachte verzoeningswerk. De Vader

heeft op Christus Zijn gramschap uitgestort. Dat geeft bij Geesteslicht een verslagen zondaar hoop. Dan wordt het aan hem vervuld: De HEERE ondersteunt alle die vallen en Hij richt op alle gebogenen.

David, de dichter van Psalm 27 kende die hoop ook:

Mijn hart zegt mij o HEER', van Uwentwegen

zoek door gebeën met ernst Mijn aangezicht.

Dat wil, dat zal ik doen, ik zoek den zegen

alleen bij U, o Bron van troost en licht.

Alleen bij U. Wat ben je gelukkig als die hoop je deel geworden is!

De levende hoop, de radicale hoop die nooit beschaamt! Door de opstanding van Christus uit de doden.

L.W. v.d. Meij.

de mensen dan wel niet zeggen? Jullie begrijpen wel wat ik bedoel. En als men dan ver van huis is, is men ook ver van zijn omgeving. Niemand kent je daar en je geeft jezelf de vrijheid om te doen en te laten, datgene wat je in je eigen omgeving nog niet zou doen. Vergeten wordt dan, dat al is het dat de mensen je niet zien, de Heere je wel ziet. Want Zijn ogen doorlopen de ganse aarde. Niets is bedekt voor Zijn gezicht. Onthoudt dus heel goed dat de Heere ons overal ziet, en dat we van al ons doen en laten, waar dan ook, eenmaal Gode rekenschap hebben te geven. Deze gedachte kan je voor veel kwaad bewaren. Verder wens ik allen natuurlijk een goede vakantie toe. Dat is natuurlijk al weer heel wat gezegd. "Een goede vakantie", wat is dat eigenlijk? Niet dat je allerhande mooie dingen ziet: bergen en dalen, zeeën en landen. Grote gebouwen en armoedige huizen enz. Doch dat je overal Gods hand in leert zien. Want anders eindigen wij in de werken, die door mensenhanden zijn tot stand gebracht. En vergeten wordt dan: "Des Heeren werken zijn zeer groot." En wie ooit dáárin zijn lust genoot, doorzoekt die ijd'rig en bestendig. Zijn doen is enkel majesteit. Aanbiddelijke heerlijkheid, En Zijn gerechtigheid oneindig."

Mogelijk kennen jullie dat vers wel. En zo niet, zoekt het dan jezelf eigen te maken. Het kan je van dienst zijn. Want waar je ook heen reist, vergeet niet dat we allemaal op reis zijn naar de eeuwigheid. En die kan zo heel dicht bij zijn. Want er is maar één schrede tussen ons en de dood. Dat is in Nederland zo en ook in Italië, of waar je dan ook heen gaat. De geschiedenis die we met elkaar gaan overdenken, verplaatst ons in gedachten naar Samaria. Dat is een landstreek in het land Kanaän. Kanaän is het land van de bijbel. Kanaän, dat ook wel Palestina genoemd wordt, en tegenwoordig veel wordt aangeduid met de naam Israël, is een land waar heel veel mensen heen gaan met vakantie. Op zichzelf wil ik daar natuurlijk geen kwaad van zeggen. Veronderstel dat ik dat zou doen. Ik zou heel veel lezers tegen mij in het harnas jagen. En daar ik probeer een man des vredes te zijn, wil ik dat zoeken te voorkomen. Toch moet ik altijd "bij al die heilige-land-bezoekers" denken aan wat ik eens las van een zeer geleerd man, honderd jaar geleden, die het "heilige land" ook bezocht had, dat hij van alles had

Voor de jeugd

1. De Samaritaanse vrouw

'en Hij moest door Samaria gaan'
Joh. 4:4

Beste jongelui,

We gaan nu met elkander overdenken de geschiedenis van de Samaritaanse vrouw. Mogelijk hebben jullie daar wel eens over horen spreken. Meestal wordt die geschiedenis in één preek afgehandeld. Daar kan natuurlijk in één preek heel wat gezegd worden. Doch alles wat er dan van te zeggen zou zijn, komt in zijn geheel maar gedeeltelijk tot zijn recht. Hetgeen ik nu wil gaan schrijven zal wel geen dik boek worden, maar het lijkt mij toch niet ondienstig, om het eens wat meer in zijn onderdelen te gaan bekijken. Wanneer het geschrevene met aandacht gevolgd wordt, en daar hoop ik op, dan is er voor ons heel veel uit te leren.

Het gaat dan in de eerste plaats niet over deze vrouw, doch over de Heere Jezus Christus. Hoe Hij deze vrouw behandeld heeft en hoe ze tot de kennis van Hem gekomen is. Wien te kennen het leven en Wien te dienen zaligheid is. Daar gaat het tenslotte over, ook voor mij en ook voor jullie. De Samaritaanse vrouw is al lang in de hemel. De Heere Jezus ook. Doch Hij, en dat geldt van Hem alleen, is overal. Want Hij is God en mens in één Persoon. Naar zijn mensheid is Hij met een verheerlijkt lichaam opgenomen in heerlijkheid, en naar

Zijn Godheid is Hij overal tegenwoordig.

Dit te onderstrepen, lijkt mij geen overbodige zaak. Te meer, daar we nu leven, terwijl ik dit schrijf, in de vakantietijd. Velen gaan dan ook overal heen. Sommigen maken zelfs heel verre reizen. Dat kan goed zijn. Doch daar kan ook een groot gevaar aan verbonden zijn. Laten we het elkander altijd maar eerlijk blijven zeggen. Een mens is maar een mens. Hij is onbekwaam tot enig geestelijk goed en geneigd tot alle kwaad. Zo wordt het althans altijd beleden. Of het ook in werkelijkheid altijd zo geloofd wordt, is weer een andere zaak. We kunnen met de mond zoveel zeggen, terwijl ons hart zich door alles heen toch verre van de Heere houdt.

En als we dan verre reizen gaan ondernemen in de vakantietijd, dan is de controle die van de omgeving op ons uitgaat, ook zoek. Als het over de controle gaat, dan denk ik aan de omgeving waarin we wonen. Veel wordt dikwijls voor de mensen gelaten en soms wordt ook veel voor de mensen gedaan.

Je bent dat nu eenmaal bijgebracht, namelijk wat geoorloofd is en wat niet geoorloofd is. En in je omgeving zoek je jezelf daar nog een beetje aan te houden. Want als je al te ver buiten de voorgeschreven lijn gaat, wat moeten

gezien. Hij zag de plaatsen waar Jezus geleefd, gewandeld, gewerkt, geleden had en begraven was. Hij moest overal "entree" betalen.

Doch hij moest van elke plaats getuigen: "Maar Hem zagen zij niet". Luc. 24:24b. En het gaat toch altijd weer om Hem! En om Hem te zien, behoef je niet in de hemel op te klimmen en ook niet tot in de afgrond neer te dalen. Want nabij u is het Woord. Daar kun je Hem vinden. "Onderzoekt de Schriften, want die zijn het die van Mij getuigen". Of dit laatste door alle "heilige-land-bezoekers" bedacht wordt, waag ik te betwijfelen. Doch een ieder onderzoeken ten deze zichzelf.

Door het land Kanaän loopt een rivier, van het noorden naar het zuiden. Dat is de bekende Jordaan, die eindigt in de Dode Zee. Ten westen van die Jordaan ligt ten zuiden Judea, in het midden Samaria en in het Noorden Galilea. Ik hoop dat deze landstreken de lezers bekend zullen zijn. Judea is dat gedeelte waarin Jeruzalem ligt. Daar staat ook de tempel. Dat was oud-testamentisch het centrum van de eredienst, dat is de dienst, waar God de eer werd gegeven. Althans, zo behoorde het. Dat dit niet altijd (heel dikwijls zelfs) niet gebeurde, kan elke bijbellezer bekend zijn. De Heere Jezus heeft zelfs gezegd, dat men van dat heilige Godshuis een "kuil van moordenaars" had gemaakt. Dat is natuurlijk nog al wat. Stel je voor: Een kuil van moordenaars! Dat is een kuil waarin moordenaars hun verblijf houden. Moordenaars! Zijn mensen die het gemunt hebben op het leven van een ander. Zij beroven anderen van het leven. Nu heb je natuurlijke moordenaars en geestelijke moordenaars. Van de eersten zijn we meestal bang. Van de geestelijke zijn we helaas minder bang. Terwijl we daar uiteindelijk het meest bang voor zouden moeten zijn. Heeft Jezus niet gezegd: "Vreest niet degenen die alleen maar het lichaam kunnen doden en de ziel niet kunnen doden. Doch vreest veel meer hem, die beiden, ziel en lichaam kan verderven in de hel." Als het over de tempel als een "kuil van moordenaars" gaat, geloof ik dat Jezus, en Die kon het toch weten, daar aan gedacht heeft, namelijk die "ziele-moordenaars". En die zijn er vandaag nog veel, heel veel! zij verkondigen Gods Woord niet recht. Zij weten van geen drie stukken: Ellende, verlossing en dankbaarheid. O zeker, ze worden hier en daar nog wel genoemd, doch

daar houdt het dan ook mee op. Je moet vooral niet al te veel over ellende spreken. Dat is een gepasseerd station. De Heere Jezus is voor alle mensen gestorven. Dat moet je geloven en dan ben je vrij. Dan kun je doen wat je wilt. Dat laatste vul je dan zelf maar in. En daarmee wordt de deur open gezet naar de kant van de wereld, die elke wandelaar op weg naar de eeuwigheid, met haar aanloksele zoekt te bekoren. En duizenden gaan de poorten der ijdelheid in. En wat er in Psalm 84 staat, is een onbekende zaak: "Eén dag is in Uw huis mij meer, Dan duizend waar ik U ontbeer. 'k Waar liever in mijns Bondsgods woning, een dorpelwachter, dan gewend, aan d'ijdelijk vreugd in 's bozen tent." Onthoudt, dat er maar twee wegen zijn en geen drie. Er is geen tussenweg, die zovelen zoeken te bewandelen. Niet al te goddeloos, maar ook niet al te zwaar a.u.b. Doch het is altijd of-of. En niet en-en. Je kunt niet God dienen en de wereld. Onthoudt dat goed.

In Judea woonde de elite. Daar huisde

het Sanhedrin, dat bestond uit overpriesters, schriftgeleerden, farizeeërs en ouderlingen. Als je dit leest, zou je denken: "dat zijn allemaal zeer godsdienstige mensen". Dat waren ze ook. Zéér godsdienstig! Doch dan ben je nog niet Godvrezend. Onthoudt dat ook heel goed. Godsdienst is er altijd geweest. Dat zijn zelfs de heidenen, die nog nooit van God hebben gehoord. Ze zijn toch godsdienstig. Paulus spreekt daarover te Athene. Hand. 17:22, 23. Doch de ware God kende men niet. Dat moet helaas ook gezegd worden van dat "vrome" Sanhedrin. Vanuit de Schriften wisten zij heel veel van God, en toch kenden zij God niet.

En zij waren niet de enigen, waarvan dit gezegd moet worden. Zo zijn er helaas nog velen. Geldt dit ook van jou, u, mij? Ernstige vragen. "Want dit is het eeuwige leven dat zij U kennen en Jezus Christus, dien Hij gezonden heeft" Joh. 17:3. voor ditmaal genoeg. Jullie aller vriend, als van ouds

ds. H.C. v.d. Ent.

Oud. A. van Rossem nam afscheid van Ameide

Na een ambtsperiode van bijna 19 jaar nam oud. A. van Rossem op tweede Pinksterdag in een overvolle kerk afscheid van de gemeente Ameide. Op 12 april 1973 ontving br. Van Rossem van de classis Utrecht toestemming naar art. 3 K.O. een stichtelijk woord te spreken in de gemeente Ameide en in de overige classiskerken. Bijna 19 jaar is hij als voorganger werkzaam geweest in de gemeente van Ameide. Wijlen ds. G. Blom leidde hem in tot zijn dienstwerk met de woorden uit 1 Tim. 4 : 16: "Hebt acht op uzelf en op de leer; volhard daarin; want dat doende zult gij en uzelf behouden en die u horen". Sinds vorig jaar is hij om gezondheidsredenen niet meer in staat de gemeente voor te gaan.

Op de tweede Pinksterdag sloot hij in een dienst, waarin hij voorging, zijn werkzaamheden in de gemeente van Ameide af. De tekst voor de afscheidsdienst was gekozen uit Hand. 2 : 42. Hij sprak over "De Pinkstergemeente als vrucht van de Pinkstergeest". Dat kwam in die eerste christengemeente openbaar in de volharding in de leer der apostelen, in de gemeenschap, in de breking des

broods en in de gebeden. Dit noemde hij het kenmerkende van de kerk van het N.T. Er is een leer die naar de godzaligheid is. En die leer van de kerk achtte hij van groot belang, vooral in een tijd waarin de leer der kerk ondergewaardeerd wordt. Eigenlijk staat er: zij waren volhardend in het onderwijs van de apostelen. God geeft aan Zijn kerk ook mannen die in die leer onderwijzen. Op de Pinksterdag waren er die de weg der zaligheid de mensen bekend maakten. De apostel Petrus was een door de Heere geroepen en geleerde dienstknecht om de noodzaak en de weg der bekering te verkondigen.

Er was in die eerste gemeente gemeenschap. Die gemeenschap is de gemeenschap der heiligen. Daar waar de Geest van Pinksteren werkt, krijgt men God nodig en vraagt men naar de wegen in inzettingen des Heeren. Woord en sacrament horen bij elkaar. "Die dan Zijn Woord gaarne aannamen, werden gedoopt". Het H. Avondmaal was in die dagen nog maar kort geleden ingesteld. Wat zal er in die eerste tijd met gevoel avondmaal gevierd zijn. Het lag alles nog zo vers en teer. Het feest van de Geest

van Pinksteren krijgt gestalte in het instituut van de kerk. Door het werk van de H. Geest krijgt men een band aan God, aan de leer en aan elkaar. Hij riep kerkeraad en gemeente op om bij die leer der apostelen te volharden en ook in de gemeenschap met elkaar. Hij was vanaf dat moment geen voorganger meer van de gemeente, maar hoopte wel zolang de Heere hem het leven nog gaf, voorbidder te zijn.

Na de dienst werd hij door de consulent, ds. B. de Romph, namens de classis toegesproken. Oud. A. Versluis sprak namens kerkeraad en gemeente. Zij hadden met elkaar gezegende jaren ontvangen. Er waren banden gevallen en br. Van Rossem had de gemeente gebouwd. Was de kerk te groot, toen br. Van Rossem in Ameide kwam, nu bij zijn afscheid waren de plannen voor nieuwbouw in gevorderd stadium. De kerkeraad bood br. Van Rossem "De beknopte Dogmatiek" van Prof. dr. J. van Genderen en Prof. dr. W.H. Velema als afscheidsgeschenk aan. De gemeente zong de scheidende voorganger Ps. 134 : 3 toe. Het was op de tweede Pinksterdag een goed afscheidswoord. In dankbare herinnering voor alles wat de Heere gaf, gingen wij die morgen huiswaarts.

Ds. B. de Romph.

Bericht

voor iedereen van 16 jaar en ouder

Ook dit jaar organiseert de jeugdvereniging van Nijkerk een bijbelstudieconferentie en wel van D.V. vrijdagavond 25 tot en met maandagmorgen 28 september a.s. Deze conferentie wordt gehouden in het bosrijke gebied rond Austerlitz (gemeente Zeist).

We hopen met elkaar stil te staan rond het thema:

"Jouw enige Houvast!"

*De deelthema's zijn als volgt:
vrijdagavond door ds. W. van Sorge (Nijkerk):*

*"door de verlossing in Christus"
zaterdagmorgen door ds. J.W. van Pelt (Putten):*

*"door de zorg van de Vader"
zaterdagmiddag door ds. R. Kok (Sliedrecht)"*

"door het werk van de Heilige Geest"

's Zondags hopen we in de Chr. Ger. Kerk van Zeist te kerken. Ds. M.

Vlietstra, predikant van Zeist, hoopt dan stil te staan bij het deelthema: "jouw enige houvast, met het oog op de toekomst!"

Daarnaast zal er dit jaar ook veel gelegenheid zijn om elkaar te ontmoeten, van elkaar te leren, met elkaar te zingen, de omgeving verkennen enz.

Wanneer ook jij met zoveel anderen deze bijbelstudieconferentie mee wilt maken kun je je opgeven op onder-

staand adres. De kosten f 125,- kunt je overmaken op giro 6236381 tnv bijbelstudieconferentie, Wielweg 44, Zwarteboek. Heb je nog vragen of wil je meer informatie? Bel gerust! D.V. graag tot ziens op de bijbelstudieconferentie!

jr "Ora et Labora", Nijkerk

Jeanette van Sorge

*Julianastraat 17, 3862 CS Nijkerk
tel. 03494-61691*

Jubileumdag

100-jarig voortbestaan Christelijke Gereformeerde Kerken

**Op zaterdag 5 september 1992,
Veluwehal, Barneveld.
Aanvang 10.30 uur.**

Rondom het thema:

Samen onderweg

- Luisteren naar

prof.dr. W. van 't Spijker, ds. J.H. Velema, ds. J. Plantinga
ds. Zakaria Sude

- Luisteren naar en meezingen met
vele koren (o.a. groot gemengd koor
van ruim 250 personen, kinder- en
jeugdkoren)

- Bezoeken van

tentoonstelling in museum NAIRAC:
vanaf 5 september een hele maand
lang te bezoeken

- Kijken naar

werkstukken van verenigingen en
clubs uit het hele land

- Informatie ontvangen van

een aantal organisaties en instellingen,
werkzaam binnen onze kerken

- Kopen van

jubileumboek op 5 september gepresenteerd

- Meedoen met

kinder- en jeugdprogramma en nog
veel meer, dat de moeite waard is om
deze unieke dag niet te missen!

*De toegang voor deze dag is gratis. In
verband echter met de grote belang-
stelling, die wij voor deze dag ver-
wachten en het beperkte aantal plaat-
sen is het noodzakelijk om vooraf te
reserveren (jeugd 4 t/m 15 jaar apart
opgeven).*

*Kerkeraden kunnen vanaf heden kaar-
ten bestellen door bij voorkeur
gebruik te maken van de ontvangen
voorgedrukte antwoordkaart.*

Inzending uiterlijk 1 juli

*Commissie Landelijke Herdenking
1892*

*ds. R.W.J. Soeters, secretaris
Schaperstraat 11, 9277 LN
Groningen.*

Zendingsdag Elburg

D.V. woensdag 29 juli 1992

Deze bekende dag wordt ook nu weer
in de Vrijheidskerk gehouden.
Aanvang: 's morgens om 10.30 uur.

De opening zal worden verzorgd door
ds. H.C. v.d. Ent van Elburg.

Daarna zal ds. P. den Butter van
Driebergen spreken.

De pauze die daarna volgt duurt tot
ongeveer 14.00 uur. In die pauze is er
volop gelegenheid om elkaar te ont-
moeten en zichzelf van het nodige te
voorzien.

's Middags zullen spreken: ds. P.
Beekhuis uit Rotterdam-Kralingen,
dhr. M. Aleman voor de Spaanse

Evangelische Zending en ds. J.
Veenendaal uit Katwijk aan Zee.

Het is een goede zaak in een periode
dat het dagelijkse werk niet verricht
hoeft te worden tijd uit te trekken
voor de dingen van Gods Woord.
Geve de Heere een gezegende dag.
Om ongeveer 16.00 uur zal de dag
gesloten worden.

Het bestuur van de Voetiuscholenvereniging voor Atheneum, H.A.V.O. en M.A.V.O. op reformatische grondslag te Goes roept sollicitanten op om met ingang van D.V. cursusjaar 1992/93 te kunnen voorzien in de nog onbezette lesuren voor het vak **FRANS**

Het betreft een 25 lessen in de onderbouw van de afdelingen h.a.v.o. en atheneum. Studerenden, maar ook zij die bereid zijn te gaan studeren voor een bevoegdheid voor dit vak, worden hartelijk uitgenodigd te reageren.

Sollicitanten dienen kerkelijk meelevend te zijn en de grondslag van de Vereniging te onderschrijven.

Voor vragen of nadere toelichting kunnen sollicitanten zich wenden tot de rector, heer A.J. Vogel, telefoonnummer 01100-11020 (school) of 01102-41038 (privé).

Schriftelijke sollicitaties (met opgave van referenties) graag binnen één week na verschijning van dit blad zenden aan de secretaris van de Vereniging, A. Fokkerstraat 16, 4462 ET Goes.

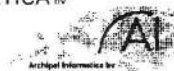
K R E T A BOEKENREGISTER

fl. 195.-

Uw automatische hulp voor trefzeker zoeken naar aanwezige informatie in uw boekenbezit, op auteur, titelwoord, trefwoord, (Siso-)code, en (Bijbel)tekst
Vraag gratis inlichtingen

ARCHIPEL INFORMATICA

Programmatuur voor kerk, vereniging, en pastorie
Postbus 884
3900 AW Veenendaal
Plesmanstraat 64, tel. 08385-11889

**PLAATS UW
FAMILIEBERICHTEN
IN
BEWAAR HET PAND**

Vakantie op Texel

Gezelligheid, rust, activiteit, ontspanning...
U vindt het allemaal op Texel.
Bel ons en reserveer een bungalow of sta-caravan voor uw vakantie in eigen sfeer!

vakantieoord
De Verrassing
Oosterend, 02220-18391

Bemiddeling Kraam- en Gezinszorg Meijer (B.K.G.M.)

Reeds velen maakten gebruik van de bemiddeling voor Kraam- en/of Gezinszorg.

Heeft u Kraam- of Gezinszorg nodig en u bezit geen TV, bel dan gerust.

Tevens starten wij D.V. september 1992 met de nieuwe opleiding voor

Kraam- en/of Gezinsverzorgster

Heb je interesse, dan ben je hartelijk welkom.

**Bemiddeling Kraam-
en Gezinszorg Meijer**

Telefoon 02943 - 1145, mevr. J. Meijer.

Antiquariaat Müller

BENT U GEINTERESSEERD IN
THEOLOGISCHE BOEKEN ??

VRAAG NU ONZE NIEUWE CATALOGUS AAN !!

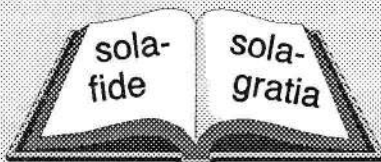
THEOLOGIE ALGEMEEN

172 pag. met meer dan **5000 ... !!**
THEOLOGISCHE WERKEN

Catalogus ad. f 7,50 (incl. verzendkosten) telefonisch of schriftelijk aanvragen bij: "ANTIQUARIAAT MÜLLER"

U kunt ook rechtstreeks f 7,50 overmaken op onze bankrekening nr. 809468409 (Verenigde Spaarbank: Utrecht, postgironr. 2459) onder vermelding van "Theologie Algemeen"

CATALOGUS WORDT U PER OMGAANDE TOEGESTUURD !!

H.A.Müller
Kerkstraat 25
3171 GD Poortugaal
Tel. 01890 - 14362

Voor AL uw:
boeken - bijbels - CD's
kantoorartikelen

Uw adres:

BOEKHUIS het KOMPAS
SCHERPENZEEL
Dorpsstraat 164, 03497-4355